List 40. **NOVICE** Tečaj XLVIII.

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 1. oktobra 1890.

Obseg: Poučen izlet na grajščini Rakovnik in Mokronog. — Seja glavnega odbora dne 22. septembra 1890. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Poučen izlet na grajščini Rakovnik in Mokronog.

(Konec.)

V jutru drugega dne odpeljali smo se proti pristavi Zagorici, da si ogledamo pred vsem umetelno zboljšane senožeti, ki so last mokronoške grajščine. Za voditelja potrudil se je grajščak gospod baron Berg sam, čigar ime dobro sluje med naprednjaki kmetijskimi. Po kratki vožnji dospeli smo iz Mokronoga do potoka Mirne, kjer se na levem bregu razprostirata krasni senožeti Škofija in Galovica. Tu smo postali, in ljubeznjivi gospod baron nam je jel razlagati, kako je te senožeti izboljšal z osuševanjem in namakanjem. Pravil je, da sta bili obe senožeti v prejšnjem času zelo premočeni od nadanje (podzemne) vode, ki se ni mogla odtekati. Rodili sta zategadelj le malo ter skoro same kisle trave, loček in mah, tako da je bil pridelek zelo nepovoljen. Velik del teh senožeti kosili so samo po enkrat na leto. Iz kratka, ruša senožetna bila je tako malovredna, kakeršno še sedaj vidimo povsod po sosednih senožetih, katere so še do danes obraščene s skoraj samimi močvirnimi travami. Vzrok temu bila je zastajajoča voda, ki je premakala zemljo od spodaj nazgor. V prejšnjih letih so že izkušali zboljšati senožeti s tem, da so vrezali odprte jarke, po katerih naj bi odtekala podzemna voda. Vspeh tega osuševanja pa je bil majhen, kajti jarki so bili zarad premajhnega strmca le po 2 črevja globoki, tako da se ni voda dovolj odtekala. Ta nepovoljeni uspeh osuševanja z odprtimi jarki bil je povod, da so poklicali kulturnega inženerja R. Possek-a iz Gradca, da bi on z bolj izdatnim načinom osušil senožeti. To nalogo je tudi povsem častno rešil.

Inžener Possek je dal najpred izkopati na raznih mestih senožeti jame, da se je prepričal, kako visoko sega v zemlji nadanja voda. Preveril se je, da stoji podzemna voda povsod $1\frac{1}{2}$—3 čevlje pod površjem. Tako blizu ruše zastajajoča voda pa je preobila za dobro senožet. V takovi leži izginijo sladke trave, namesto njih pa rastejo vsakovrstne kisle trave in mah, kakor nam sosedne senožeti še do danes dejanski spričujejo. Ker sta obe senožeti na videz popolnoma ravni, treba je bilo inženerju natančno določiti, kod in kam se bode preobila voda iz senožeti odtekala in na kakov način ju je osušiti. V tem slučaji kazalo je osušiti senožeti z drenažo t. j. s pomočjo lončenih cevi, položenih na dno jarkov, katere je potem pokriti. Inžener Possek je v ta namen niveliral obe senožeti, da je natančno izračunil, za koliko in kam visi vsaka. Na podlogi inveliranja določil je potem mer in potrebno število drenažnih jarkov.

Ker je za dobro uspevanje travniške ruše vendar potrebna nekolika vlažnost v zemlji in se je bati, da bi dobro osušeni senožeti potem mankalo potrebne vlage, skrbel je inžener tudi za namakanje senožeti, ki je ob takih okolnostih večidel potrebno.

Delo drenaže in namakanja pričelo se je l. 1883. in na jesen l. 1886. bilo je končano.

Po teh poučnih besedah pogledali smo način osuševanja in namakanja najpred na senožeti Škofiji. Ta senožet meri 16 oralov ter leži na levo stran ceste. Situacijski črteži, katere nam je gospod baron blagovoljno prepustil, služili so nam izvrstno v laže orientiranje. Senožet Škofija je osušena s pomočjo 8 sistemov*, iz katerih priteka voda v odprt vodotok. Po tem vodotoku izteka se vsa voda blizu mostu v potok Mirno. Nad $1\frac{1}{2}$ uro smo se mudili na tej senožeti, da smo si do dobrega

*) Sistem imenujemo vse stranske jarke skupaj, ki se iztekajo v en glaven jarek.

ogledali uzorno to melioracijo. Zanimivo je bilo videti kako je vsak čas pritirala voda iz drenažnih cevi rdečkasto rumeno blato v velikih kosih. To blato obstoji poglavitno iz škodljivega železnega okisca in prstnih kislin, ki se tvorijo v močvirni zemlji.

Senožet Škofijo namakajo s pomočjo 3 jarkov, po katerih napeljujejo vodo iz malega pritoka Mirne na zgornjem konci senožeti. Način namakanja obstoji v tem, da teče voda o tanki plasti po nagneni senožeti. Odtekajoča voda se zbira potem po odprtem vodotoku, ki jo odpeljuje v potok Mirno.

Potem smo odšli na senožet Galovico, ki je 50 oral velika ter leži na desno stran ceste. Ta senožet osušena je s pomočjo 6 sistemov, pri katerih pa so stranski in glavni drenažni jarki mnogo daljši. Vsa voda izteka se iz senožeti na najnižem mestu v Mirno, kjer je vzidana velika zatvornica, ki se ob nastopu Mirne zapira. V tem slučaji odpeljuje vso vodo iz senožeti poseben jarek, ki se izteka veliko niže pod vasjo Mostom v Mirno. Ker je Mirna večkrat preplavljala senožeti ter prizadevala pogostoma pred košnjo veliko škodo, obdana je vsa senožet proti potoku z nasipom, ki odvrača škodljivo povodenj. Posebno zanimivo je na tej senožeti tudi namakanje, ki se vrši na dvojen način. Zgornji del senožeti namakajo tako kakor Škofijo, namreč da napeljejo vodo po jarkih na najviše mesto senožeti, od koder se razteka v tanki plasti proti nižini. Ves drugi del senožeti namakajo pa s pomočjo jezbe. V ta namen razdeljena je senožet v 8 tabel, ki so obdane na vse 4 strani z nasipi ter zaporne z zatvornicami. V te posamezne table napeljejo vodo, ki se med nasipi zajezi tako, da stoji blizu 1 m visoko po senožeti. Ta način namakanja rabijo tamkaj, kjer leži senožet v vodoravno mer. Kadar je voda na jesen in spomladi motna, spuščajo jo v te bale, da stoji blizu do vrha visoko. Voda ostane potem tako dolgo na senožeti, da se očisti, t. j. da se blato (iz vode) usede. Kakor hitro se je voda učistila, odpro zatvornice, da voda počasi odteče. To namakanje ponove zmirom ob motni vodi, izvzemši seveda le nekej časa pred košnjo ne. S takim namakanjem ostane vse blato na senožeti, in ker je blato bogato gnojilnih snovi, gnojimo s takim namakanjem še najizdatnejše senožeti.

Zgornji konec senožeti namakajo z vodo malega pritoka, ki se izliva na spodnjem koncu senožeti v Mirno. Potoma se v njegovo strugo izteka več drenažnih jarkov, katerih vodo se odpeljuje ob enem v Mirno.

Uzorno melioracijo te velike senožeti ogledovali smo tudi nad $1^1/_2$ uro. Nazadnje dal je gospod baron za poskus namočiti zgornji del senožeti, da smo se še dejanski osvedočili ob uspešnem načinu namakanja. Zelo zanimivo je bilo videti, kako je voda malo časa potem ko je travniški strežnik odprl zatvornice, začela se curljati po senožeti. Kako daleč nizdoli je tekoča voda premakala senožet, pričala je najbolj tolpa vran, ki so prežale na razno golazen, prihajajočo iz premočene zemlje.

Ob sklepu mi je še omeniti, koliko si je zboljšal gospod baron svoje senožeti z osuševanjem in namakanjem. Pred melioracijo nakosili so na 1 oralu senožeti 10 q slabega sena in otave. Sedaj pa dobivajo 189 prav dobrega sena na 1 oralu. Vspeh je toraj dvojen, ker je košnja sedaj bogatejša in veliko boljša. Stroški osuševanja in namakanja znašali so poprej 83 gld. na oralo. Vsi stroški za obe senožeti znašali so toraj 5478 gld. (glavnice), ki imajo vračati po 4% in 1% amortizacije 273 gld. 90 kr. obresti na leto.

Veči pridelek znaša že sedaj po 8 q sena na leto. Pri 66 oralih znaša to 528 q. Če računimo po odbitku voznih stroškov 1 q po 1 gld. 50 kr. skupaj toraj 792 gld. ostane po odštetji obresti in amortizacije glavnice (273 gld. 90 kr.) in pa po odbitku poprečnih letnih stroškov za vzdrževanje in popravo melioracije v znesku 163 gld. — še čisti preostanek 415 gld. Razen te prebitke je v poštev jemati tudi veliko večo vrednost boljšega pridelka, ki ni razvidna v zgornjih številkah. Sicer pa postajajo košnje še od leta do leta bogatejše.

Uspeh osuševanja in namakanja je toraj izredno ugoden. Želeti bi le bilo, da bi se tudi drugod po naših krajih zdramil v tem oziru ter po vzgledu gospoda barona Berga začeli zboljševati svoje senožeti. Na prvi videz so stroški take melioracije precejšnji. Če pa računimo, kako in dobro in hitro se nam poplačujejo, pa so prav dobro naložena glavnica, ki se izvrstno obrestuje.

Odhajajoč s senožeti, postali smo pod košato platano, kjer nas je priljudni gospod baron pogostil z izbornim predkosilcem. Da smo pri tej priliki nazdravljali gospodu baronu kot uzornemu naprednjaku v stroki kmetijski ter se zahvalili za preprijazni vsprejem, ume se samo po sebi.

Potem smo odšli na pristavo Zagorico, kjer smo si ogledali razno orodje, stiskalnico za seno in goveji hlev, ki je bil poln prav dobro rejenih vprežnih volov in mlade govedi „pomurskega“ plemena. Preko poldneva vračali smo se v Mokronog k obedu. Popoludne pa smo si ogledali še gospodarske stavbe, vrtove in razne nasade mokronoške grajščine. Pred vsem nas je zanimal goveji hlev, v katerem redijo zgol plavkasto živino „pomurskega“ plemena (Murbodner). Ta živina je posebno izvrstna za vprego in pitanje. Glede na molzo je sredduje vrednosti. Za zboljšavanje govedi na Dolenjskem je to pleme zaradi naravnih svojstev tako priporočati, kakor muricedolsko pleme. Barva pomurskega plemena pa je še bolj prikladna naši živini nego muricedolskega plemena. Plemenska živina gospoda barona je na Štirskem na dobrem glasu. Tjekaj jo tudi največ prodaja.

Za tem ogledali smo si še druge stavbe, naposled pa zelenjadni in lepotični vrt, drevesnico in park. Povsod smo občudovali krasne nasade, ki so živo pričali, kako velik prijatelj kmetijstva je gospod baron. S hvaležnim srcem smo se na to poslovili od gosp. barona ter odpeljali proti domu. —n.

Seja glavnega odbora dne 22. septembra 1890.

Seji je predsedoval družbeni predsednik gospod cesarski svetnik Ivan Murnik, navzoči so bili gospodje odborniki baron Lazarini, Lenarčič, Ogorelec, Povše, Robič ter tajnik Gustav Pirc.

Predsednik naznani, da se je družbi sporočila Najviša zahvala za družbena voščila ob rojstnem dne Nj. Vel. presvetlega cesarja.

Predsednik omenja smrti mnogoletnega družbenega uda ter zaslužnega predsednika Vrhniške podružnice gospoda Frana Kotnika, pozivlje navzočne gg. odbornike, da ostanejo v znak sočutja ter predlaga, gospe udovi pokojnikovi izraziti sožalje družbeno. Zgodi se, oziroma ukrene.

Odbor določi program za letošnji občni zbor.

Ker je način letošnjega razdeljevanja drevja pokazal mnoge neprilike ter je izkušnja poučila, da treba nekaterih sprememb, posvetuje se odbor o tej reči ter ukrene nasvete, ki se bodo predložili občnemu zboru.

Prošnjo občine Rakek za dovolitev novih semnjev ukrene glavni odbor priporočiti c. kr. deželni vladi, glede enake prošnje občine Šmartinske pri Litiji pa odbor preloži ukrepanje, ker občina Moravska pogojno nasprotuje dovolitvi.

Prošnjo kočevskega mesta za drevje iz družbene drevesnice reši odbor na podlogi veljavnih določil.

Na vprašanje c. kr. deželne vlade, kaj meni odbor o zavarovanji kmetijskih in gozdarskih delavcev ter uradnikov, ukrene odbor odgovoriti: Kmetijstvo ob sedanjih razmerah ni v stanu tega novega bremena prevzeti, ako se pa zemljiškim posestnikom vzlic temu vendar mora naložiti, boljše je pri naših razmerah uvesti zavarovanje delavcev, poslov, uradnikov itd. za onemoglost, ker o bolezni skrbijo i tako občine, oziroma na posle gospodarji, na podlogi poselskega reda.

Z ozirom na obravnave zaradi ustanovitve zimske kmetijske šole v Ljubljani in nastavljenja še enega potnega učitelja ter z ozirom na ukrep lanskega občnega zbora, naj družba skrbi za ustanovitev pepinjerije, v kateri naj bi se vzrejevali dobri biki plemenjaki po nizki ceni, predlaga poročevalec gospod odbornik Povše: 1.) Družba vidi veliko potrebo praktične kmetijske šole, ki naj bode v zvezi z družbeno peninjerijo, zato naj se odbor prične o tej reči pogovarjati z vis. c. kr. kmetijskem ministerstvom ter slavnim deželnim zborom. 2.) Ta reč naj se spravi na dnevni red uže prihodnjega občnega zbora kmetijske družbe ter predloži visokemu deželnemu zboru uže o prihodnjem zborovanji. 3) Poročevalcu (gospodu Povšetu) naj se naroči izdelati podrobne načrte in predloge na podstavi pozvedeb, ki dojdejo odboru od posestnikov po ljubljanski okolici. Predlogom gospoda poročevalca Povšeta pritrdi glavni odbor po daljši debati soglasno. Zaradi pozne ure odlože se druge točke dnevnega reda na prihodnjo sejo.

Vprašanja in odgovori.

Drugi odgovor na 174. vprašanje. Glede pokončevanja muh: Vsa strupena sredstva niso za nič, kmetovalec prežene sicer muhe, a ž njimi pomori tudi kuretino, ki žre otrovane muhe. Najboljše sredstvo je les od kvasije, ki ga je dobiti v vsaki lekarni. Kvasija ni le nič strupena, temveč rabijo jo celo za okrepčavanje želodca. Ravnaj pa tako le: Kupi za 3 do 5 kr. kvasije ter jo kuhaj v $^1/_4$ do $^1/_2$ litra vode tako, da $^1/_4$ ure vro. Dobljeno tekočino vlij na krožnik ter jo potresi s sladkorjem. Od tekočine omamljene muhe cepajo trumoma, in moraš jih vsak dan nekaterikrat skupaj pomesti ter v ogenj pometati, drugače se čez nekaj ur zopet ožive. Z nekolikimi trudom dado se muhe na ta način kmalu pregnati.

Jos. Warto, lekarnar v Idriji.

Drugi odgovor na 176. vprašanje. V tem vprašanji pritožuje se nekdo, da mu pesa zdivja in gre v cvet. K odgovoru bi pristavli nekoliko črtic iz svojih izkušenj. Da gre pesa prvo leto v cvet, provzročuje slabo obdelana, plitvo preorana zemlja. Ako jo zgodaj sadiš, da jo nekoliko pomladanjska slana zadene, zdivjalo ti bo skoro tretjino sladkorne pese. Kaj napačno je peso zgodaj spomladi v grede sejati in potem dorasle sadike presajati, kajti izkušnja uči, da pesa v zrnu vsajena koncem majnika ali prve dni junija bolj obrodi, kakor meseca marcija v grede posejana in potem presajena. Divji plodi te vrste narede seme uže prvo leto, zato pa tudi rada požlatnjena pesa uže prvo leto seme obrodi, ako je s posebnim obdelovanjem ne zadržimo, t. j. pesa se mora pomehkužiti, ona mora s primerno oskrbjo biti prisiljena, da dela prvo leto močno korenino. Ker je pesa za naše narodno gospodarstvo velevažnega pomena, hočem o priliki iz svoje izkušnje nekoliko izpregovoriti o njej.

Barjan.

Drugi odgovor na 195. vprašanje. Duh od petroleja pregnati iz kakega prostora je zelo težavno. Drobir kovaškega ogla, potresen po tleh, potegne nekaj smradu na se, tudi neugašeno apno, in stene se morajo prebeliti. Vodena sopara je res najboljša, a je težko dobiti je, ter rabiti jo more le tisti, ki je strokovnjak.

Josip Warto.

Tretji odgovor na 195. vprašanje. Petrolejevega duha ne bode težko pregnati z apnom, vsaj brode, ladje ki vozijo petrolej brez sodov, t. j. v spodnjih prostorih jih pobelijo dobro z apnom, in uže čez osem dni naložе žita, ne da bi se navzelo kaj smradu. Ako se petrolejev duh da spraviti iz lesa, tem laže ga bode iz zidu.

J. Fučič-Simonov v Malem Lošinju.

*

Vprašanje 198. Uže leto dni imam v svojem hlevu nepriliko z mlekom; krave namreč molzejo včasih bolj, včasih zopet manj višnjevo mleko. Vzlic vsem sredstvom, katera sem poskusil, ni vendar nič boljše. Blagovolite mi naznaniti, kaj naj počnem, da krave ozdravim. (M. R. Podkorenom.)

Odgovor: Višnjevo mleko prihaja od neke vrste glive (latinski se imenuje „bacterium cyanogenum"), ki razkraja sirove kroglice ter se vsled tega dela višnjeva anilinska barva. Ali je višnjevo mleko škodljivo za užitek ni še dognano, vsakakor pa ga smete živini dajati. Iz mnogih vzrokov seveda mora pa biti kmetovalcu do tega, da prepreči to mlečno bolezen. Najbolj priporočeno sredstvo, da mleko ne splavi, je dobro hlajenje z ledom ali s prav mrzlo vodo, ker ob majhni toploti se ne morejo razvijati te glive. Vsa druga sredstva so le sa silo, pomagajo pa malo ali pa nič. Poskusiti je to le: Vzemite od vsake krave kakega $^1/_4$ litra mleka, denite ga v novo posodo ali v prav čist kozarec, in zvedeli bodete, katere krave dajo mleko, ki postane plavo. Tem kravam dajajte potem po 2 do 3krat na dan pelinovega čaja ter denite vselej vmes za vsako kravo po 20 *g* dvojno oglikokislega natrona (natrium bicarbonata). Mnogokrat to ne bode pomagalo, ker bode večina krav imela tako mleko, vsaj je pa to naravno, ker vse krave enega hleva žive ob tistih razmerah, imajo isto krmo in tudi vse drugo. Priporočamo Vam mlečno shrambo in tudi tla pobeliti, vso mlečno posodo v lugu izkuhati, brisalke, cedilne rute in cedilce pa nove napraviti. Povemo Vam pa uže sedaj, da to strašilo vzlic vsemu temu morda ne bode izginilo, dokler ne pride zima. Najbolj gotovo sredstvo bode suha mlečna shramba, katero po noči odpirajte, da nastane mrzel prepih, kajti vlažen, gorek zrak najbolj pospešuje razširjanje te glive. Iz vsega tega, kar Vam tukaj pripovedujemo, lahko razvidite, da dandanes o tej prikazni še malo vemo. Plavo mleko je bilo uže od nekdaj uganka, zato ni čuda, če je priprosto ljudstvo štelo med razne vraže.

Poučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

190.

Z življenja avstralijskih tolovajev.

Tu se vrže Adam tolovaju pod noge in ga obupno prosi milosti. Ponuja mu polovico vsega imetja, no zastonj. Dva delavca sta šla in zažgala stan. Jasni plamen je metal žarke svoje daleč po gorah araluenskih. Zgorelo je vse kar je bilo v stanu, a rudeča zarja ognja je svetila Morganu na potu proti domu.

Ker je bil Morgan prevzeten na svoja dela in svojo ročnost, proglasil je, da hoče prestopiti mejo južnowaleško, da bi tako v Viktoriji samej podal policiji dokaz junaškega svojega duha. Bil je mož beseda. Prišel je preko reke Murray, ki je meji naselbini. Ko se je to razneslo, in na 50 milj okrog se je vse orožilo. Dne 8. aprila 1865. l. je prišel po mnogih groznih činih ves utrujen na neko ovčarno, osem milj od imenovane reke, da bi tu po prestalih težavah se malo spočil. Ali popreje je poklical domače ljudi v izbo in jim zagrozil smrt, ako bi se ganili z mesta. Samo nekej deklici se je sponeslo skrivaj uiti. Tekla je na bližnjo ovčarno povedat, kaj se godi doma. En ovčar je koj sedel na konja in hitel na policijo v Wangaratt. Ondotna posadka s 14 prostovoljci je koj prihitela na mesto, obstopila ovčarno in skrivaje prežala do jutra. Ko se je zjutraj Morgan na pot odpravljal in gospodarju ukazal, da mu osedla najhitrejšega konja, šel je sam z revolverjem v roki za njim proti konjarni. Ta hip je pomeril s skrivališča prostovolec Wendlan, sprožil in Morgan se je zvalil na tla. O poludne je izdihnil črno svojo dušo. Za glavo njegovo so izplačali obljubljenih 1000 f. št., in sicer takole: Wendlanu za kroglo 300 f. št.; deklici za naznanilo 200 f. št.; gospodarju za prestali strah 50 f. št.; ostanek so razdelili enakomerno mej policaje in prostovoljce. Lobanja tolovajeva stoji v melbournskem muzeju mej lobanji drugih takih mož.

Ako uvažamo vse te okolnosti, milujemo prav res diggerje in stanovnike zlatonosnih krajev avstralijskih, kajti varnost osebe in imetja jim ni v nobenem oziru dovoljno poskrbena. Razen tolovajev bijejo diggerje prav pogosto tudi pri samem delu mnoge nezgode, na primer: jame se jim trgajo, skale se jim vale v jame, voda jih nadleguje in drugo temu tako, in tudi najprevidnejši diggerji ne morejo se dosta zavarovati. Tako se slava in blagost Avstralije izgublja v prazni dim. Delavni ljudje tu v obče zelo trpe. Po vrhu je poskrbela aristokracija angleška tudi še o tem, da diggerji tuje narodnosti ne morejo rodovite zemlje v okolici mest v last dobivati. Tako se debelé Angleži ob mozolih svojih najemnikov in delavcev, a delavno ljudstvo čedalje huje peša in gine kot proletarijat svobodne Anglije. Zlato je blagoslov, pa tudi prekletsvto Avstralije.

191.

Na Novi Zeland.

Kmalu potem ko smo dospeli v Sydney, oglašeno je bilo, da hoče mala ladija Murray 25. septembra na Novi Zeland odpluti. Koj sem šel z drugom svojim k judovskej družbi „Irland in Co." v George-Streetu, kjer so nam povedali, da ladija odpluje na zahodno stran Južnega otoka k reki Grey, kjer so bogati zlati rudniki. To je nama bilo kot nalašč. Brez pomude sva plačala vsak 8 f. št. za drugi razred, v katerem je bilo prostora

samo za 14 oseb, kakor je bilo to tudi oglašeno. Ko sva ob določenem času se dostavila, našla sva v malem prostoru drugega razreda 24 oseb. S tem nismo bili zadovoljni. Vedeli smo dobro, da blizu Zelanda pogosto divja vihar in rado dežuje, toraj nobeden noče biti na krovu, a v tej prenapolnjenej tesnobi bi se človek moral zadušiti. Šli smo toraj k Judu in zahtevali, da nam novce vrne. Temu se je Jud na vso moč upiral, češ, da je prostora dosta in dosta. Ko niti prošnje niti grožnje niso izdale, šli smo k namornemu colnemu uradu, pri katerem se mora vsaka ladija ob prihodu in odhodu postavno oglasiti in povedati, koliko ima ljudij in blaga. Urad ni mogel v tej zadevi ničesar več ukreniti, ker je Murray bil že postavno odpuščen. Zato so nas uradniki napotili na „Emigration-offici“, kateri urad edini je še imel oblast ladijo zadržati.

Moram povedati, da je ta urad takrat jako skrbel za potnike, in to zato, ker se je bila nekaj popreje prigodila velika nesreča. Vozilo se je 400 oseb s Hamburka v Queensland, in do 300 jih je pomrlo mej vožnjo ostali pa so v najbednejšem stanju v Brisbanu se izkrcali. Ta dogodek je napravil mnogo vrišča, in zato so izdali oster ukaz, da nima nobena ladija s pristanišča odpluti preje, preden „offici“ ne potrdi, da je po zakonu vse poskrbeno za ugodnost in varnost potnikov. Ob enom so naročili kapitanom pod smrtno kaznijo, da morajo ladije v takem stanju sprejemati, kakor to zakon naroča.

Uradnik je poslušal našo pritožbo z največjo uljudnostjo, in pritrdivši našemu tarnarju, zagotovil nas je, da učini koj vse potrebne previdnosti. Vrnili smo se k ladiji, ki se je bila mej tem že nekoliko od brega pomaknila. Konstabler je zapovedal ladiji stati, a uradnik je poklical kapitana, da mu pokaže prostore za ljudi odločene. Peljal ga je v mali prostor drugega razreda, kamor se je dosta težko lezlo. Uradnik je zmeril prostor in odšel. Kmalu je prišel zopet konstabler s pisanjem, v katerem se je družbi ostro naročilo, da kar koj vsem potnikom, kateri žele, vrne novce, pa tudi nagraditi jih mora za to, kar utegnejo zamuditi radi tega, ker ne morejo z ladijo ta čas odpluti. Oglasili so se nezadovoljniki, in vsakemu so odšteli prevoznino, pa še devet šilingov nagrade.

Dne 2. oktobra 1865. l. so oglasili parnik „Paterson“ na Novi Zeland, in to v privincijo Canterbury, na zahodnem bregu Južnega otoka. S tem parnikom sem se odpeljal. Vreme je bilo neugodno, vedno je lilo, in vse potnike je prijela morska bolezen. Bilo nas je do 400 avstrijskih diggerjev, največ Ircev, mej njimi tudi mnogo deportovancev. Kedarkoli smo zjutraj, opoludne in zvečer šli k jedi, vsuli so se vsi gladni kot volkovi okolu miz, in ko so služabniki jedi donašali, pali so po njih in drug drugemu z rok trgali. Časih nisem prav nič dobil. Dobro toraj, da sem se previdel z vsemi potrebščinami preden smo odpluli.

Nekega dne popoludne se je ujasnilo, in stopil sem k ograji. Solnce je zahajalo. Ko tako stojim in gledam, pristopi kapitan in me vpraša, kako se mi vidijo gore Novega Zelanda, in pokaže v ono stran, kamor sem gledal. „Kaj niso tisto megle?“ začudim se. Veroval sem mu še le potem, ko mi je prinesel daljnogled. Sadaj sem razločil, da so to cele vrste visokih vulkanskih gora, odete z večnim snegom. Pod njimi je bilo vse v temne megle zavito, tako da nižjih vrhov ni bilo videti.

Zjutraj je zopet dež lil, le kedaj pa kedaj se je pokazalo solnce, pa se je kmalu skrilo. Veter je čedalje močneje pihal. Ladija je plula samo 15 angleških milj od suhe zemlje, tako da smo jo cel dan videli. Zvečer ob devetih smo zagledali v daljavi svetlobo malega mesta Hokitiky, ki je bilo še le pred mesci ustanovljeno na desnem bregu reke Okitiky.

Ves zahodni breg Južnega otoka zelandskega je ladijam zelo nevaren. Tu ni zalivov, tudi je tu zelo vetrovno, tako da do reke morejo pripluti samo male ladije. V Kokitiku stojita zato po dva parnika vlečnika, s katerima potnike in blago z velikih ladij prevažajo. Tudi naša ladija Paterson je vrgla mačka 4 angleške milje od ustja rečnega. Ker ob nedeljah Angež ne gre za nobeno ceno delat, morali smo cel dan na ladiji ostati. Še le drugega dne za rana je priplul parnik po nas. Ni pa mogel pristati k samej ladiji, kakor to biva na mirnih vodah; tu bi se ladija ob ladiji razbila. Prevažali so nas toraj v čolnih z velikega na mali parnik, in tako sta pretekli dve dobri uri preden smo se vsi prepeljali.

Potem je moral parnik čakati na pritok, ki je tega dne se dostavil dosta pozno. Kapitan je stal na povišanem mestu in z rudečim praporcem dajal znamenja kormilarju, v katero stran ima ravnati, ker radi groznega besnenja valov ni bilo slišati nobene besede. Bilo je to trdo in nevarno delo, menili smo, da se bode ladija kar razkrehnila, tako so jo vrtinci stresali in valovi otepali. Slednjič smo vendar srečno dospeli do reke.

Okitiky je velika kot Laba pri Draždanah. Na desnem bregu, prav tam kjer se izliva v morje, stoji malo mesto Kokitiky. Kakor druga avstralijska mesta, katera so še le v razvoju, tako je tudi Hokitiky sestavljen s semih stanov, platnenih, lesenih, plehatih, samo prodajalnice, gostilnice in trgovinski zavodi so uglednejši. Zidane hiše postavljajo še le pozneje, če kaže. Ta čas je bilo še zelo malo zidanih hiš, ali v mestu je bilo živo kakor pri nas na semnju. Z vseh stranij se je slišalo tolčenje kladiv, petje sekir, cvilenje pil in ropotanje premnogih vozov, ki so narodje in razno robo po mestu razvažali.

Vsakega dne je pristala ali odplula po katera ladija z narodjem in mnogimi delavci, katere so privabila v to mesto lažnjiva in pretirana sporočila o bogatih zlatih rudnikih. Še le tu so se ljudem oči odprle. Videli so, da so prevarjeni v zlatih svojih nadejah, in vračali

so se koj drugega ali tretjega dne tje, od koder so bili došli.

Do sedaj je Cantebury z vseh provincij najubožnejši na zlatu, da si se tudi tu nadejajo bogatih zlatih žil. Zato je obljubila vlada tisoč funtov šterlingov nagrado njemu, kateri objavi zlate žile, in to je glavni razlog, da vedno toliko prirodoslovcev in celih družb prihaja. Pretirana sporočila o bogatih zlatih rudnikih so zapeljala že mnoge avstrijske spekulante, da so s celimi četami najetih diggerjev le sem se pripeljali: Kopanine okrog mesta so tako neznatne, da človek res ne more živeti ob samem tem zaslužku, toraj morajo zlatokopi za sedaj s svojega dokladati.

Zlasti hudo se čuti tu pomanjkanje govejega mesa. Funt govedine velja 18 pencev, drugej po Avstraliji pa le 2 penca. Okolica je žalostna, zamočvirjena, nikjer ni lučin, povsodi samo grmovje in gošče.

Nekaj dnij sem prebil v mestu, potem sem sklenil, da pojdem na sever v gore, kamor se je že pred menoj opravilo mnogo avstrijskih diggerjev. Ker so tu visoke gošče in je vse močvirno, toraj je težava potovati, vsak mora hoditi tam, kjer je guvernement dal pote izklestiti. Z mesta vodi pot sedem angleški milj po bregu morskem, potem je presekana po lesu ozka steza, ki vodi naravnost k goram. Po tem potu sem se spustil tudi jaz s svojimi drugovi dovelj previden z vsemi potrebščinami. Mej potom sem naštel sedem razbitih ladij.

Prvega dne smo z veliko težavo prišli devet angleških milj daleč. Pozno na večer smo obstali pri zapuščenem stanu, v katerem je nek Angež moko, slanino čaj in slador prodajal. Ker je celi dan lilo in je okolica sploh blatna, nismo mogli dobiti toliko susega prostora, kamor bi stane postavili. Prenočili smo toraj v baraki Angleževej.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Občni zbor

družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani dne 24. septembra.

Tega občnega zbora vdeležili so se zastopniki Slovencev iz vsih pokrajin, med drugimi poslanca Einspieler in Nabergoj. Iz poročila tajnika Žlogarja posnemamo, da sedaj 400 slovenskih otrok obiskuje društvene šole in otroške vrte, dalje, da je koroški deželni šolski svet prepovedal vse po družbi izdane knjige, med njimi tudi životopis cesarja Franc Jožefa.

Blagajnik dr. Vošnjak poroča, da so društveni dohodki minulo leto znašali 15354 gld. 20 kr. stroški pa 6341 gld. 6 kr.

Društveni predsednik profesor T. Zupan pozdravil je zbor s sledečim nagovorom:

Slavna velika skupščina!

Družba sv. Cirila in Metoda je praznovala svojo ustanovno ali prvo veliko skupščino 5. julija, prav v dan svojih sv. zavetnikov pred Bogom, 1886tega leta v Ljubljani; in sicer tu, kot danes, v teh nam domačih prostorih. Tisti dan smo v prvo klicali za pomoč svoja priprošnjika pred Bogom — in nismo ju klicali zastonj. Kako smo v družbenem vodstvu hiševali do sedaj pod njunim svetim varstvom, dajali smo Vam, častiti, namreč v velikih skupščinah, račun leto za letom: 1887 v Trstu, 1888 v Ptuji in vlani, 1889. leta, v Bledu. — Danes stopa to vodstvo zopet pred Vas, toraj že drugi pot v središči Slovenstva, v beli Ljubljani. V podružničnih zastopnikih ali pa udih gleda to vodstvo danes zbrane krog sebe svoje 91te podružnice; one, ki so doslej po slovenski zemlji klile na dan, prav kot cvetice ženejo iz zemlje takrat, kadar veje pomladanska sapa.

Vprašali bodete, častiti skupčinarji, po pravici: Kak duh pa je vodil to preteklo upravno leto družbo sv. Cirila in Metoda? Odgovor mi je: Taisti duh, kot do vlani osoréj — duh miru. S tremi lastnostmi se je dičila namreč vselej in se diči danes družba sv. Cirila in Metoda — in te so: vernost, lojalnost in ljubezen do slovenske domovine, saj uprav v teh treh staroslovenskih svojostih uvida tudi družba sv. Cirila in Metoda pogoje svojega obstanka. In nobenega temu častitemu trojnemu programu nasprotnega čina nam nikdo do danes očitati ni v stanu.

Vprašali bote nadalje: Ali bo pač temu programu naše družbe ugodna tudi prihodnost? Kaj nam donese ta bodočnost, danes nikdo soditi ni v stanu. A donesi prihodnost, kar že rado; družbenemu načelništvu zvezdevodnice ostanejo te, kot so danes; v družbenem vodstvu bodo delovali odborniki vsi za enega, eden za vse — nepremakljivejšega poguma in nepremakljivejše volje od trde skale.

In ko bi se v prihodnjem našem upravnem letu po lepi naši domovini še hotel nedaljevati razdor — oprt morda le na golo osebna mrženja; — ko bi se med dobrim našim ljudstvom vzgojeval umetno nasnovani prepir — vodstvu naše šolske družbe bi bil tak razdvoj, tak prepir pogin: zato se vodstvo svojemu konservativnemu programu izneveriti nikdar ne more in ne sme.

In ko bi nekrščanska, nelojalna in neslovenska strast svoj prekucijski prapor vihteti jela širom vse ljube nam slovenske domovine — z doma družbe sv. Cirila in Metoda; z bivališč njenih podružnic od Drave doli do Kolpe in do jadranskega morja, od Soče tje do Sotle in do Mure — nikjer pri nas si sneti ne pustimo najmileje zastave kar jih svet pozna; bele zastave miru. — In izdajalčeva tista roka, ki bi se drznila seči nam po tej nedolžni zastavi miru! Kajti naša družba je daleč proč od političnih fluktuvacij, ona ima pred očmi le kultirni razvoj našega naroda po dobrem šolstvu.

Družbi sv. Cirila in Metoda je na srci naše nedolžne dece dosleden šolski napredek; zato že — ko bi druzih vzrokov ne bilo — se bode v slovarju družbe sv. Cirila in Metoda beseda „razdor“ tudi v naprej zvala „sporazumljenje“; in beseda „prepir“ se naši družbi glasi „mir“. (Dobro! odobravanje!)

Tacega postopanja v naši družbi smo, dragi, dolžni svojemu Bogu; svojemu cesarju in svoji domovini: zato bo tudi — in tega smo si svesti vsak trenutek — blagrovala tako dosedanje in tako zanaprenje delovanje družbe sv. Cirila in Metoda — cerkev, država in domovina. (Splošno odobravanje! Živio-klici.)

Naši dopisi.

S Krnice dne 25. septembra. (*Požar. Zahvala blejski požarni brambi.*) Včeraj popoludne vpepeljena sta bila pohištva Žagerjevo in pa Mlinarjevo, prvo last Jan. Poklukar-ja, drugo last Jan. Hudovernika, vsled igranja nesprevidnih otrok. Oba gospodarja odpeljala sta se popoludne po opravkih v Lesce, drugi ljudje bili so na polji, vsaka hiša imela je samo po enega ženskega varuha. Otroci igrali so pred mlinarjevim podom in 8letni mlinarjev dečko zapali izmed špranje štrlječo bilko, malo trenutkov po tem bilo je prvo in takoj tudi vsa druga poslopja v plamenu. Dolgo nikogar ni bilo, da bi bil mislil na rešitev in gasenje.

Ko je dim in bitje plat zvona naznanjal požar, hiteli so ljudje na pomoč in kmalu prihitela je na pomoč mala brizgalnica iz Radovne in iz Gorjan, kmalu tudi Blejska gasilna bramba, potem še le se je pričelo gasenje ostalin, reševala se je lesenina krog hiš, pred še živino, deloma skušalo se je rešiti imetje iz hiš, in ko sta došla še gospodarja z Lesec, rešilo se je mnogo drazega imetja, kar ni bilo že poprej vpepeljenega.

Pogorelo je vsega 8 poslopij večinoma do tal tako hleva, kleti in žaga. Zgorelo je troje prasičev in dvoje konjske živine, mnogo obleke, perila in več kosov domačege platna. Žagarju rešila se je k sreči, pa z veliko silo, nova hiša. Zavarovanje velja pri prvem gospodarju 1600 gld. pri drugem pa 1000 gld.

Požarni brambi blejski, kateri na čelu je bil blejski župan gospod Malner sam in občinski tajnik Žumer, poleg teh neustrašeno delujočim brambovcem in pa dobrim sosedom, gre največja zahvala, da se je pri tej nesreči še mnogo vrednosti rešilo. Ponesrečila sta me naprosila, da to zahvalo javno izrekam. P.

Z Gorice (*O zborovanju političnega društva „Sloga“*) piše „Soča sledeče:

Dne 4. t. m. predlagal in potrdil je odbor društva „Sloge“ imenik društvenikov in določil, da bo dne 22. pr. m. ob 10. uri zjutraj občni zbor. Še preden je predsednik „Sloge“ dne 6. pr. m. razposlal društvenikom vabilnice k občnemu zboru, ki so bile ob enem tudi vstopnice v prostore slovenske dekliške šole, v katerih se je imelo vršiti tajno občno zborovanje, dobili so nekateri društveniki, katere dr. Gregorčičeva stranka poprej še ni vtegnila zase pridobiti, poziv, da naj se seje vdeležujejo, oziroma dr. Gregorčiču pooblastila dopošljejo. Agitacija v političnih borbah, — ako smemo izvolitev predsednika „Sloge“ k temi prištevati, — je bila in bo; sredstva pa so včasih manj hvale vredna. Tako imamo pred seboj poziv društveniku, v katerem se pisatelj prizadeva, že kedaj pozabljeno mrženje do osebnega prijatelja g. vit. dr. J, Tonkli-ja na novič zbuditi, in na ta način njegov glas pridobiti. Res gg. nasprotniki ostali so mož beseda, da hočejo gosp. vit. dr. Tonkli-ja strmoglaviti, in počitnice so znali dobro izkoristiti, — vsaj se na sredstva ni treba ozirati.

Na dan volitve pred zborovanjem bilo je nekoliko besedičenja zaradi domnevnih društvenikov, češ, da vabilnic niso prejeli. Ali dokazano je bilo precej, da jih odbor kot društvenike ni priznal. Tudi so nekateri bili nejevoljni, da so volilnice ob enem tudi vstopnice, brez katerih vhod k zboru ni bil dopuščen. Da je bila ta naredba umestna, moramo žalibog pripoznati, ker vkjub tajne seje razlegali so se živioklici na dvorišču med preštevanjem glasovnic, še preden je bil izid izvolitve predsednika razglašen. Da bi bil uhod vsakemu prost, bi bilo pač težko zabraniti vsako nepriličnost.

(Konec prihodnjič.)

Iz Ljubljane. — Iz deželnega odbora. V ponedeljek dne 29. septembra zboroval je deželni odbor ter je med drugimi sledeče sklenil: Vstrezaje dopisu deželnega šolskega sveta, bode v prihodnje izrekel svoje mnenje glede ustanovitve novih in razširjenja ljudskih šol še pred, kakor o tem sklepa deželni šolski svet. Naznanilo vladino, da je razpisala državno ustanovo za slovenščino zmožne doktorje zdravništva, ki hočejo obiskati operacijski dveletni tečaj z letnimi 240 gld. jemlje se naznanje in deželni odbor predložil bode deželnemu zboru nasvet, da se tudi na račun dežele v popolnjenje one državne ustanove dovoli za dve leti ustanova letnih 350 gld. Sklepu o razširjanji nemške ljudske deške šole v trirazrednico se pritrdi. Občini Piava Gorica obljubi se za prihodnje leto ena Franc Jožefova ustanova. Zaradi zgradbe dveh hiš za stanovanje prisilniškim paznikom, sklene se posebni predlog do deželnega zbora. Zaradi oddaje baron Wurzbach-ovih ustanov za invalide, sklenejo se predloga za patrona. Na dalje oddajo se 5 sirotinske ustanove za Lichtenturnov zavod. 10 ustanov za Marianišče in 11 ročnih sirotinskih ustanov. Vsled ogledovanja in posvetovanja

na lici mesta zavolj vredjenja potoka „Mirna“ sklene se nov načrt zakona v pokritje stroškov, ki se predloži deželnemu zboru, po katerem se doneski interesentov znižajo za 10%. Učencu P. za rezljanje na Dunaji povekša se ustanova za 20 gld. Naredba glede sprejemanja blaga na kamniškem kolodvoru vzame se naznanje.

— **Nadepolni grofič.** Künigl mu je ime, odlikoval se je pred 10 dnevi v gostilni pri „Slonu“ v Ljubljani javno v družbi mladih uradnikov po svoji izredni surovosti. V pričo mnogobrojnega občinstva klical je prav glasno „Die Slovenen sind ein Sauvolk“. Ta dogodba se sodi sama. Kakšno izgojo moral je sprejeti mladi grofič-uradnik, ako se nasprotu narodu, med katerega je prišel službovat, vede tako nevtesano-žalivo! Kakšen duh veje med družbo, izmed katere je mogla zrasti taka spačena mladika. Nočemo dalje brskati pri tej prikazni, temveč se za gotovo nadejamo, da bode pristojna oblast, to žalostno prikazen odstranila s korenino vred za vselej.

— **J. Heinricher**, okrožne sodnije predsednik, umrl je minuli ponedeljek po daljnem bolehanji v 75. letu svoje starosti v Celji. Bil je pokojni glede službovanja v tem oziru redka prikazen, da je poleg predsednika nadsodnije graške, blizu 50 let in pa, da je bil v političnih razpravah mnogo imenovan, izrekoma zadnja leta v državnem zboru.

— **Na jutršnji shod slovenskih poslancev** vabljenih je s kranjskega 27, s Štajerskega 9, z Goriškega 10, z Istre 10, s Trsta 4 in s Koroškega 2, skupaj 62 poslancev: dva sta odpisala, da sta zadržana, drugih se bode bržčas vdeležila večina.

— **Velika nesreča** pripetila se je v ponedeljek popoludne v Ljubljani pri zgradbi nove deželske brambovske vojašnice. Pri vzidavanji podloge za traverzo padel je namreč z zidu težak kamen nazaj na oder s tako silo, da se je oder podrl in v padcu ubila dva zidarja laha in pa žensko, ki je nosila malto. Dva sta bila takoj mrtva, eden zidarjev pa je umrl po prav kratkem času.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Današnji dan posvečen je na Dunaju sijajnemu sprejemu Nemškega cesarja, ki se pripelje po severni železnici, krog okrozne ceste čez predmestje Mariahilf in daljne dunajske predkraje v cesarski poletni grad Schönbrunn.

Dunajsko mesto že zdavnej dela velike priprave za sijajno olepšanje onih cest, po katerih se ima nemški cesar peljati, tudi v drugem oziru skrbljeno je za sijajen sprejem, vendar le za kratke ure, ker že kmalu popoludne odpeljeta se cesarja na Gorenještajersko na lov in imata dospeti kmalu po 7. uri zvečer v Mürzsteg.

Po potnem načrtu se cesar Viljem ne namerava vračati čez Dunaj nazaj v Nemško, ampak čez Goren je avstrijsko.

O pripravah za sprejem nemškega cesarja se dalje poroča z Dunaja: Vse hiti pripravljati kinčanje za sprejem nemškega cesarja, katere se raztezavajo od severnega kolodvora do Schönbrunna. Prav tako se vse giba v Schönbrunnu. Kinčanje prostorov namenjenih za nemškega cesarja s palmami in pa redkimi pernatimi rastlinami je skoraj zgotovljeno. Nemški cesar bival bode v Schönbrunnu v 6 sobah. Dokler bode cesar tam, imeli bodo častno stražo častniki arsierne straže. V predsobi je spalir trabantne telesne straže. O $1\frac{1}{2}$ uri zjutraj kosilo, katerega se vdeleži krog 40 deležnikov v lovski obleki.

Nemški listi trdijo, da se po sedanjih razmerah češko-nemška poravnava bržkone ne posreči in da ne bode kazalo drugače, kot razpustiti češki deželni zbor in razpisati nove volitve.

Praga. — Že dalj časa je, od kar se je pričelo pogajanje med mlado- in staročehi glede dogovora skupnih pogojev, pod katerimi bi bilo mogoče sprejeti poravnavo z Nemci. Ko se ni kazalo mogoče doseči kaj porazumljenja, pretrgali so se razgovori, sedaj pa se nadaljujejo. V imenu staročehov se pogajejo dr. Trojan, Brav in Matuš.

Beligrad. — Volitve v novo skupčino so zvršene in izvoljeni so v ogromni večini radikalci, opozicija znaša malo nad 20 glasov.

Portugalska je še vedno v nevarnosti. Vse kaže na to, da kralja odstranijo in proglase republiko. Španska zavarovala je meje, da se homatije ne zaneso na Španско ozemlje.

Ob Masavi ob Rudečem morji je kolera ponehala popolno.

Žitna cena

v Ljubljani 26. septembra 1890.

Hektoliter: pšenice domače 6 gold. 66 kr. — banaške 7 gold. — kr. turšice 5 gold. 87 kr. — soršice 4 gld. 55 kr. — rži 4 gold. 71 kr. — ječmena 4 gold. 39 kr. — ovsa 3 gold. 09 kr. — ajde 5 gold. 20 kr. — Krompir 3 gold. 03 kr. 100 kilogramov.

V Kranji.

Hektoliter: Pšenica 6 gold. 18 kr. — Rrž 4 gold. 55 kr. — Oves 2 gold. 60 kr. — Turšica 4 gold. 54 kr. — Ječmen 1 gold. 22 kr. — Ajda 4 gold. 22 kr. — Slama 100 kilogr. 1 gold. 60 kr. — Seno 2 gold. — kr. — Špeh 1 kilog. 44 kr.

Odgovorni urednik Gustav Pirc. — Tisk in založba: J. Blasnikovi nasledniki.